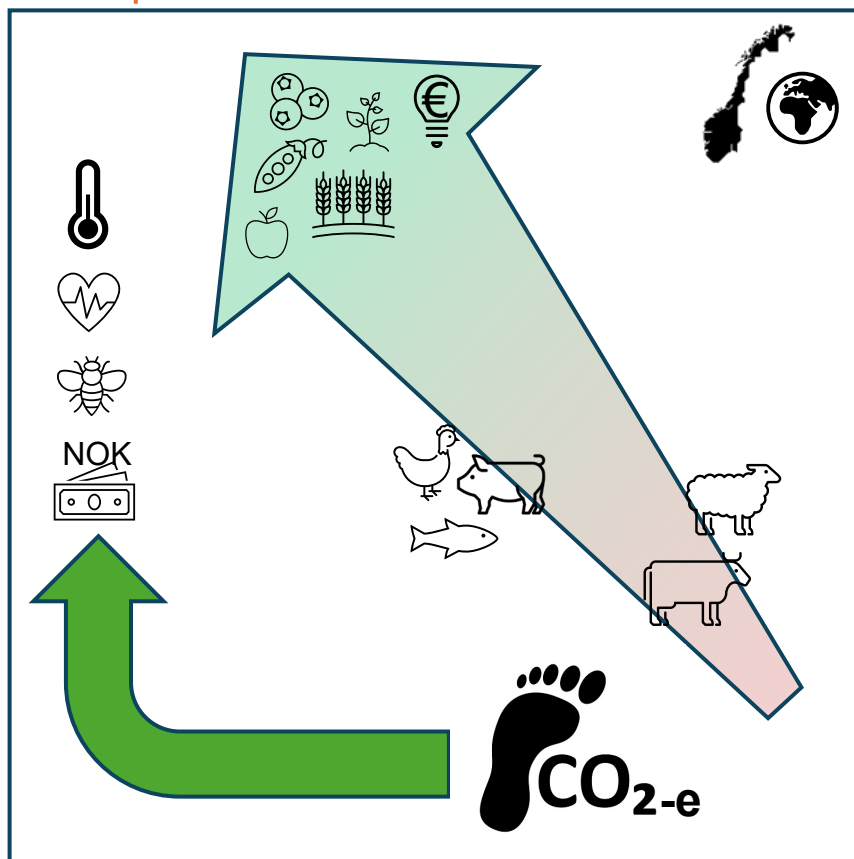

Mer plantebasert mat

Virkemidler for Omstilling av Matsystemet

Bob van Oort, Seniorforsker
CICERO

«Framtidens matsystem»
- hvordan går vi i riktig retning?
28-29.10.25, Oslo

VOM er:

CICERO
NMBU
Norsk Landbruksrådgivning
NOFIMA
UiO
RURALIS
NTNU
RISE (SE)

Oda, ORKLA, Dagens
Farmest/Avisomo
Framtiden i våre hender
S-HUB, Etisk handel
Norsk klimastiftelse
Hanne-Lene Dahlgren

VOM fokus

Prosjektet bygger på **egen** forskning og **pågående/eksisterende** arbeid for å forstå behovet, mulighetene og barrierene, og virkemidlene for omstilling i matsystemet

- **Dyrkningsmuligheter:** Bondebønner, grønnsaker, matkorn
- **Forbrukere, Innkjøp og Salg:** Klimamerking, Offentlig innkjøp, Holdninger
- **Plantebasert verdiskapning fra jord til bord:** Muligheter/Barrierer i og mellom ledd, Smak
- **Sammenhenger og Politikk:** Bærekraft, Selvforsyningsgrad, Konsekvenser av omstilling, Lenker til utlandet
- **Formidling:** Praten om Maten, Kronikker, Debatter, Video, Prosjektsynergier, ...

VOM resultater og briefs:

Behov for omstilling

Måloppnåelse kort oppsummert

Mat, økende grad sårbart

Utfordringer:

Lav selvforsyingsgrad

Færre bønder og gård

Dårlig lønnsomhet

Truet kulturlandskap og biomangfold

Klimaendring

Lite utslippsreduksjon og klimatilpasning

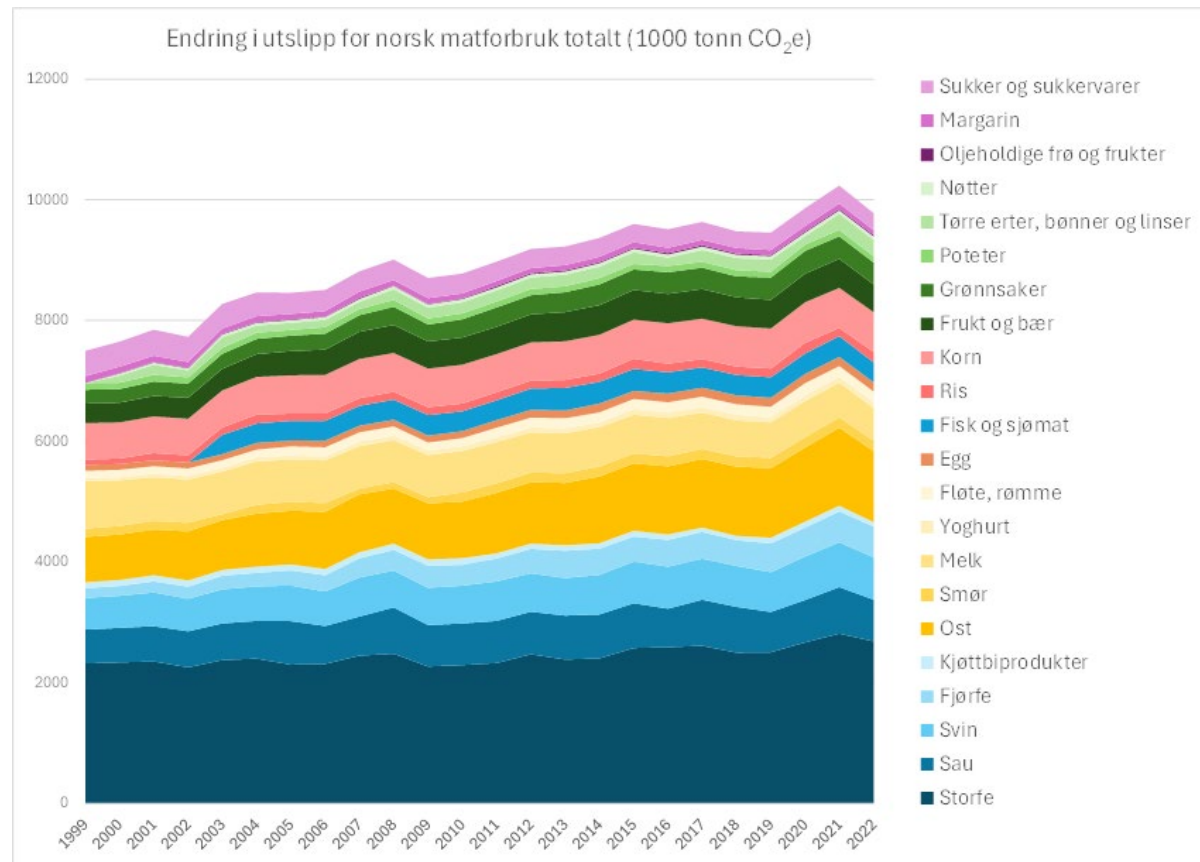
Dårlig oppfølging av kostrådene

Svak tverrpolitisk samarbeid

- Mange pågående endringer!
- Systemendring nødvendig?

Matforbruk fra befolkning totalt: Like trender for klimagass, eutrofiering, forsurening, vann- og arealbruk

Kilde: van Oort and Holmelin (2025)

Store muligheter i norsk matproduksjon

Kilde: folkebladet, 2024

Trives under våre temperature, gir mye protein, binder nitrogen, kan brukes til bade mat og fôr

VOM funn:

- Store muligheter for økt planteproduksjon i hele landet
- Viktigste barriere = etterspørsel?

– Vi har fått litt hakeslepp av å se hva som er mulig

Mulighetene trenges støtte og styring

Nye funn: Vi kan dyrke mye mer grønnsaker i Norge

Enten det handler om klima, selvforsyning eller helse, anbefaler ekspertene mer grønnsaker

Hvorfor skjer det ikke?

IKKE OVERRASKET: Bonde Severin Romer Iversen er ikke overrasket over at det mulig å dyrke mer grønnsaker i Norge.

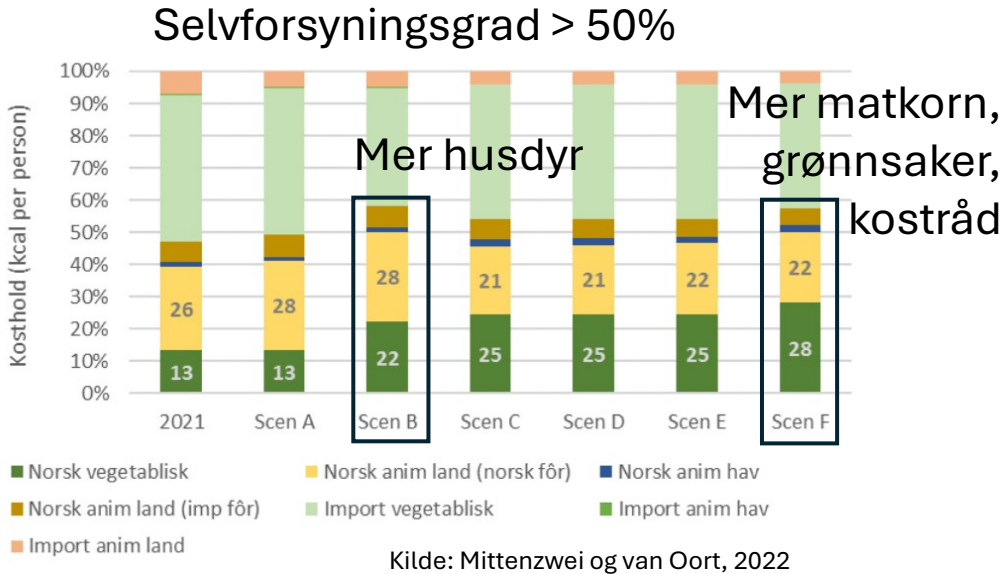
Anne Skiffield
Journalist

Milana Knežević
Journalist

Publisert i dag kl. 05:21
Oppdatert for 6 minutter siden

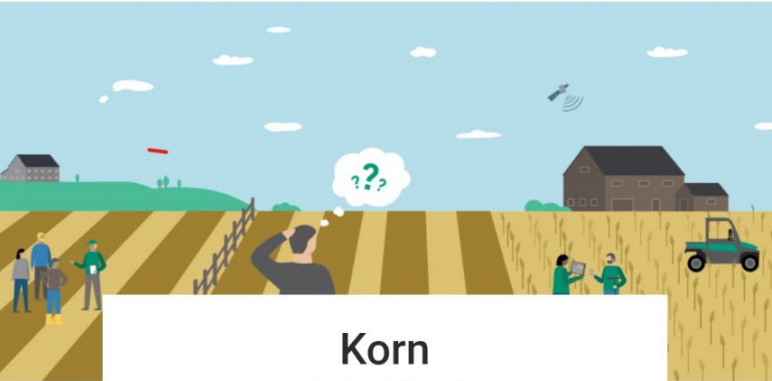

NRK Nyheter/klima 2025

Norsk Landbruksrådgiving

Nyhetsarkiv Fagartikler Kalender Tjenester Rådgivere

Korn

Grunnlag for gode kornavlinger!

Beslutningssituasjon for bøndene

Heltids/Deltidsbønder
Ønske/Stolthet
Økonomi, Nettverk,
> **Dyr hobby**

VOM funn og anbefalinger:

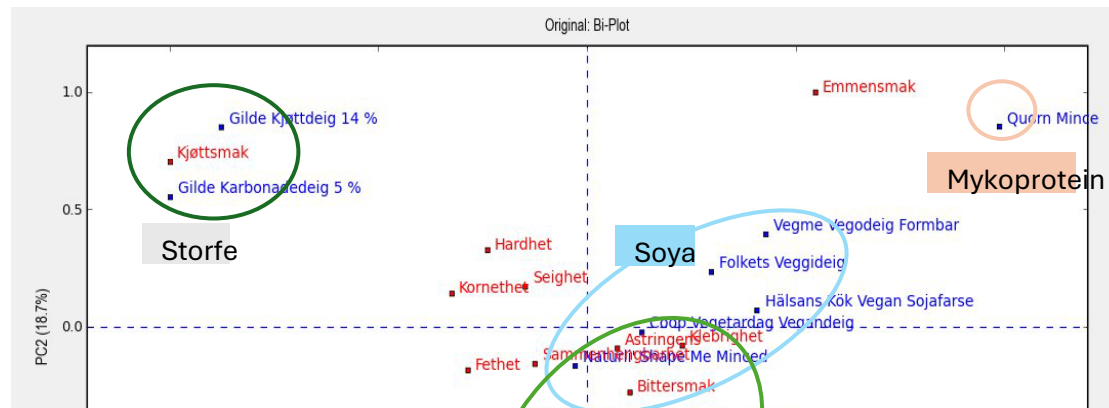
- Støtte (småbønder, grønt, matkorn)
- Mottaksapparat, Infrastruktur
- Kontrakter/Fleksibilitet

Verdiskapning og Sensoriske analyser

Solveig Nersten og Paula Varela-Tomasco med plantebaserte produkter. (Foto: Wenche Aale Hægermark)

Den beste vegetarburgeren ligner ikke på kjøtt

VOM funn og anbefalinger:

- Samarbeid på småvolumer
- Forleng sesongene
- Direktelinje restauranter/alternativer
- Highlight Norsk, smak og shelf-life
- Tilberedningsinfo
- Reduser moms på Norske planteprodukter

Klimamerking hos ODA

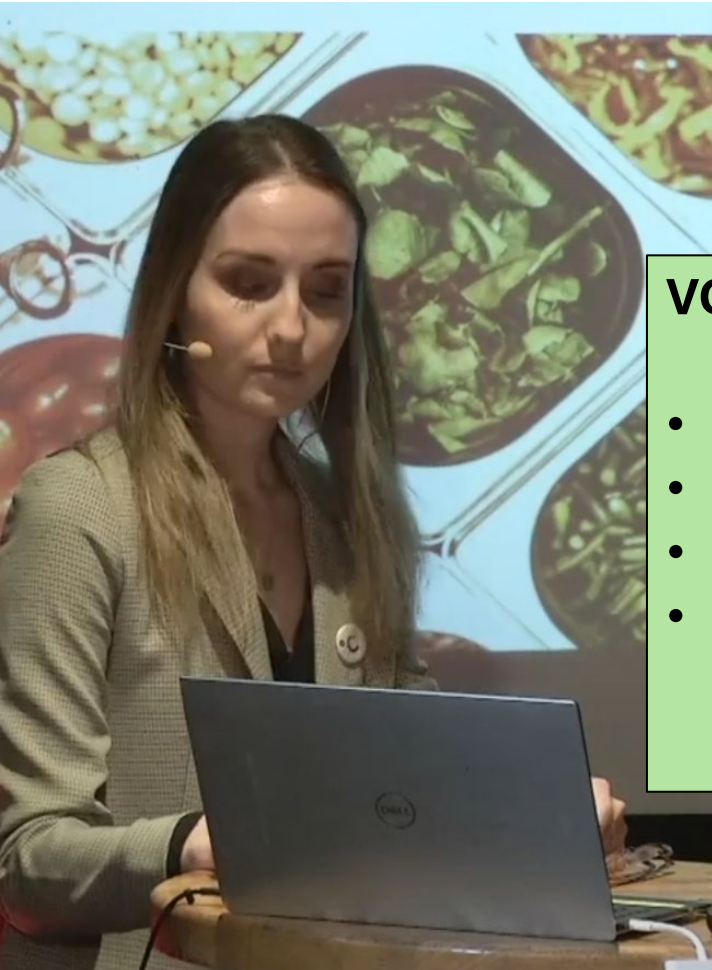
VOM funn og anbefalinger:

- Klimamerking kan bidra
- Påminnelser, “dytte” menyer, synlighet

Gulrotsuppe med ricotta tortellini

Politisk kontekst, ambisjonsnivå, og klimapolitiske virkemidler i jordbruket i andre land

Klimatiltak i jordbruket i andre land

VOM funn:

- Bioenergi og gjødselhåndtering mest populær
- Strukturelle endringer ikke populær
- Norsk utslippsred. ligger dårlig an: Ansvar?
- Danmark ambisjøs: karbonprising: utvikle, ikke avvike

Danmark:

Verdensledende innen plantebasert mat og grønne proteiner

Land:

Utvikle nasjonalt produserte alternativer til kjøtt som proteinkilde

Endre beskatningspraksis på nasjonalt produsert frukt, bær og grønt

Offentlig mattilbud og innkjøpsregler
Kostholdsråd og informasjon

189 land med NDCs

Forbrukerperspektiver

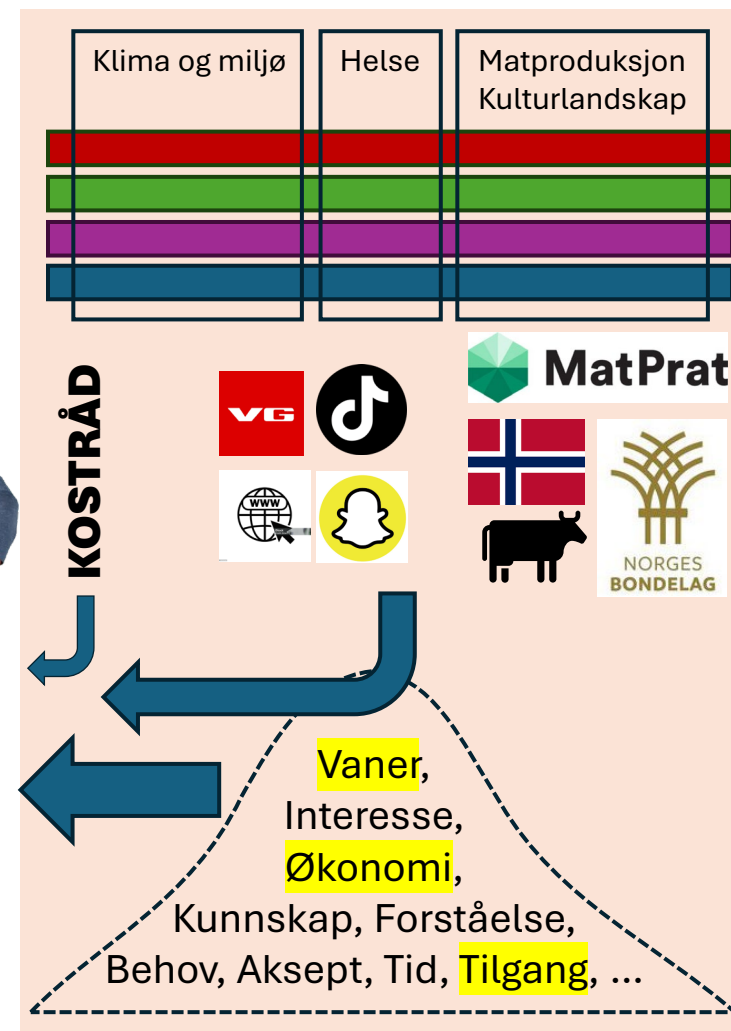
“Jordbruket produserer det som etterspørs”

- Forbruker påvirkes fra alle sider
 - Motstridende politiske signaler og prioriteringer
 - Sterke sektornarrativer, institusjonalisering
 - Svake omstillingsvirkemidler mot forbrukere
- **Status quo = bjørnetjeneste for alle**

- **Norm-endring (mot tipping-point)**
(vaner, tro i norsk kvalitet og sosiale normer dominerer)
- **Prisendringer mat, politisk signal**
- **Sammenslåing opplysningskontorene: kostråd**

“Forbruker bestemmer”

Om bærekraft og hvordan koordinert omstilling kan øke måloppnåelse!

VOM forskning anbefaler:

Kostråd

Re-kanalisering

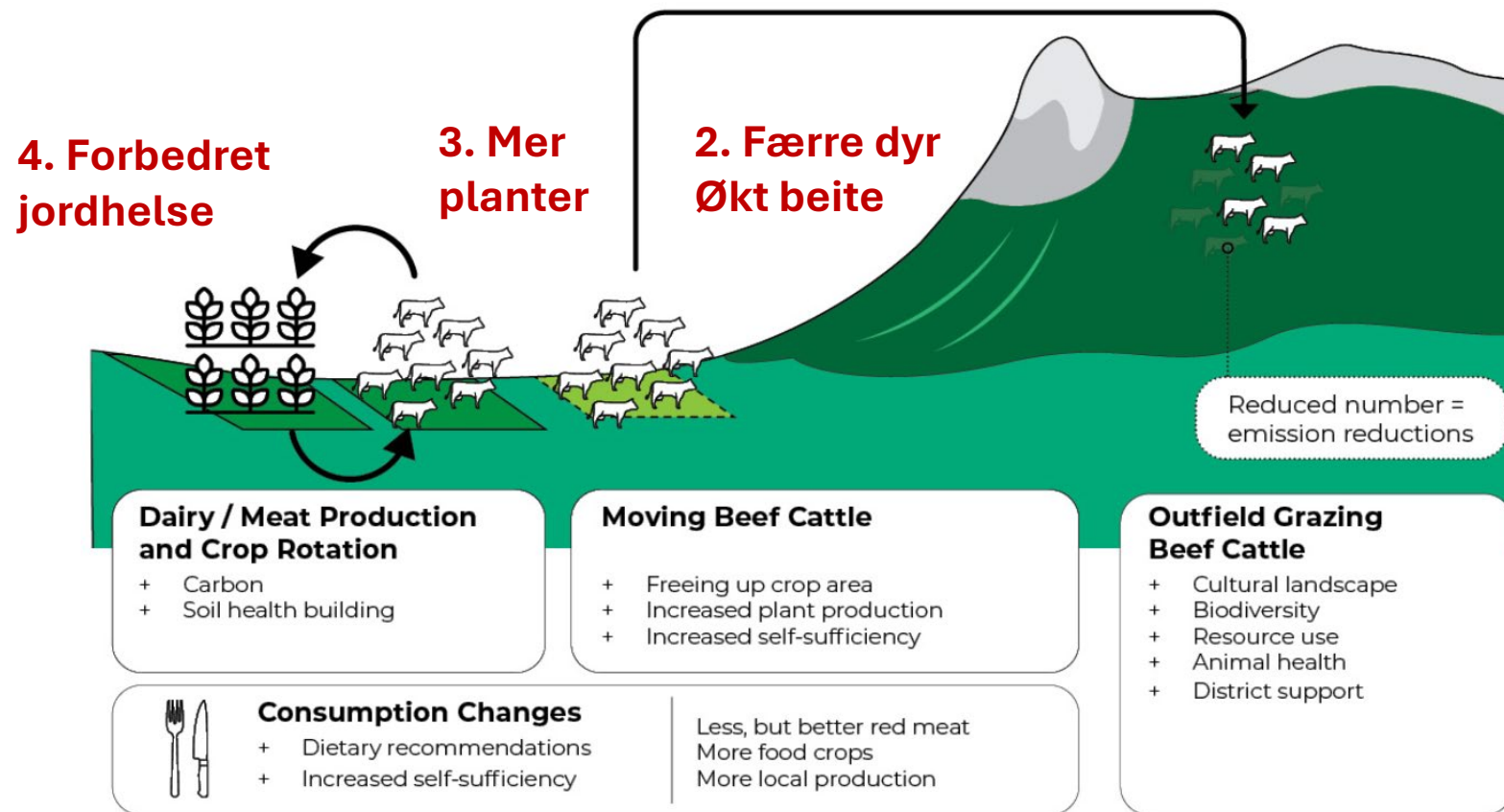
Økt matproduksjon
Kulturlandskap
Ressursbruk
Landbruk over hele landet

Diversifisering

Klimatilpasning
Økt planteproduksjon

Produksjonsmetoder

Styrket biomangfold
Jordhelse

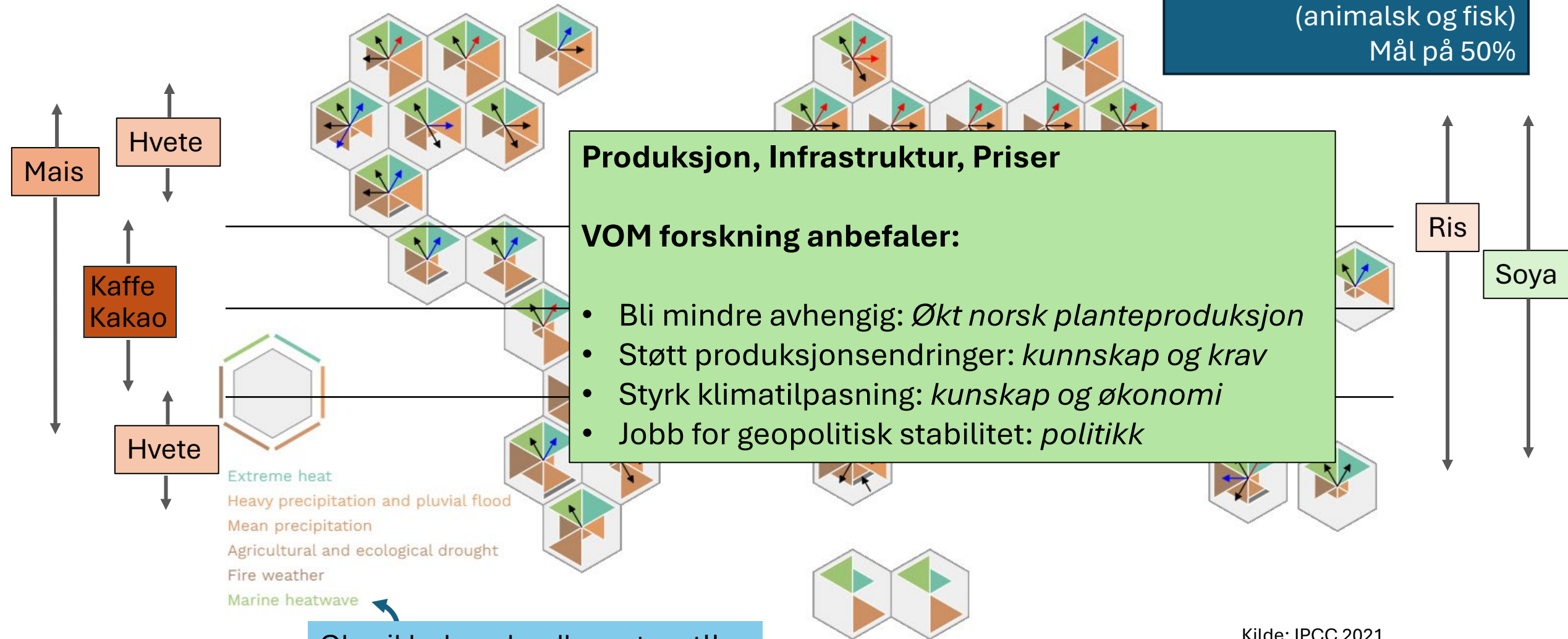
1. Kostråd: Spis mer planter, mindre kjøtt

van Oort et al. 2024

Klimaendringer påvirker matsikkerhet

Helsedirektoratet 2024:

Selvforsyningsgrad på 40%
(animalsk og fisk)
Mål på 50%

Kilde: IPCC 2021

Kommunikasjon, ekspertgrupper

Hanne-Lene Dahlgren: LinkedIn, Instagram, Arendal

NRK

FivH

Oda: klimamerking

DFØ: Offentlig innkjøp

Kostråd, klima og miljø

Samfunnsoppdrag

Oppsummering

- **Omstilling** kan bidra til mange forpliktelser og målsetninger
- **Helhetlig, koordinert og langsiktig** matpolitikk gir **tydelig signal** til forbrukere, produsenter og investeringer
- Mange av **virkemidlene finnes**, men om/i **hvilken grad** disse virker avhenger av koordinering av politikk
 - Vi kan produsere mye mer plantemat: **Satsing på småbønder, planter og lønnsomhet, klimatilpasning**
 - Infrastruktur- og mottaksutfordringer: **Åpne for små menger, nærmere forbrukere**
 - Forbrukere må insentiveres tydeligere og sterkere: **Normendring og prislapp**

VOM resultater og briefs:

°CICERO

Virkemidler for
Omstilling
Matsystemet

Bob van Oort

www.cicero.oslo.no

@CICERO_klima

Bilde: Astrid Arnslett/CICERO